

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди
Інститут підвищення кваліфікації педагогічних працівників
і менеджменту освіти
Кафедра наукових основ управління

До 300-річчя з дня народження Г. С. Сковороди

Т. Хлебнікова, Р. Черновол-Ткаченко, О. Мармаза

ПІДГОТОВКА ВИПУСКНОЇ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

Методичні рекомендації

з підготовки випускної кваліфікаційної роботи магістра зі спеціальності
073 «Менеджмент» (освітня програма «Управління навчальним закладом»)

Харків – 2021

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди
Інститут підвищення кваліфікації педагогічних працівників
і менеджменту освіти
Кафедра наукових основ управління

До 300-річчя з дня народження Г. С. Сковороди

Т. Хлебнікова, Р. Черновол-Ткаченко, О. Мармаза

ПІДГОТОВКА ВИПУСКНОЇ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

Методичні рекомендації

з підготовки випускної кваліфікаційної роботи магістра зі спеціальності
073 «Менеджмент» (освітня програма «Управління навчальним закладом»)

Затверджено редакційно-видавничою
радою Харківського національного
педагогічного університету
імені Г. С. Сковороди
протокол № 5 від 11.02.2021 р.

УДК 005.1

Укладачі: Т. Хлєбнікова, Р. Черновол-Ткаченко, О. Мармаза.

Рецензенти:

Довженко Т. О. – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри початкової і професійної освіти Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди;

Шищенко В. О. – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри початкової і професійної освіти Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди.

Підготовка випускної кваліфікаційної роботи : методичні рекомендації з підготовки випускної кваліфікаційної роботи магістра зі спеціальності 073 «Менеджмент» (освітня програма «Управління навчальним закладом»). Харків : ХНПУ, 2021. 60 с.

Затверджено редакційно-видавничою радою Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди

Протокол № 5 від 11.05.2021 р.

Видано за рахунок укладачів.

©Харківський національний педагогічний університет
імені Г. С. Сковороди, 2021.

© Т. Хлєбнікова, Р. Черновол-Ткаченко, О. Мармаза.

ЗМІСТ

Вступ	4
Загальні положення	5
Виконання випускної кваліфікаційної роботи	9
Вибір теми та її дослідження	9
Структура випускної кваліфікаційної роботи	10
Загальні вимоги щодо оформлення випускної кваліфікаційної роботи ...	20
Критерії та показники оцінювання випускної кваліфікаційної роботи	29
Орієнтовна тематика випускних кваліфікаційних робіт	30
Додатки	39
– Зразок оформлення титульного аркушу випускної роботи	39
– Зразок оформлення завдання до випускної роботи	40
– Зразок оформлення змісту випускної кваліфікаційної роботи	42
– Методи дослідження	44
– Методи математичної статистики	48
– Приклади використання методів математичної статистики	50
– Етапи науково-дослідної роботи	53
– Приклади оформлення списку використаних джерел, відповідно до ДСТУ 8302:2015	54
Література.....	59

ВСТУП

Магістр – це рівень вищої освіти фахівця, який на основі кваліфікації бакалавра або спеціаліста здобув поглиблені спеціальні вміння та знання інноваційного характеру, має певний досвід їх застосування та продукування нових знань для виконання проблемних професійних завдань у певній галузі. Магістр повинен мати широку ерудицію, фундаментальну наукову базу, володіти методологією наукової творчості, сучасними інформаційними технологіями, методами отримання, оброблення, зберігання й використання наукової інформації, бути спроможним до творчої науково-дослідницької та науково-педагогічної діяльності.

Освітня програма «Управління навчальним закладом» підготовки магістра зі спеціальності 073 «Менеджмент» спрямована на формування особистості, здатної розв'язувати складні, спеціалізовані задачі та практичні проблеми у сфері управління, що передбачає проведення досліджень та здійснення інновацій за невизначеності умов і вимог з управління колективами людей, розвитком сучасних освітніх установ і організацій.

Підготовка магістра завершується захистом випускної кваліфікаційної роботи, яка передбачена Положенням про кваліфікаційну роботу здобувачів першого (бакалаврського) і другого (магістерського) рівнів вищої освіти ХНПУ імені Г. С. Сковороди.

Положення про кваліфікаційну роботу здобувачів є складником системи внутрішнього забезпечення якості вищої освіти в ХНПУ імені Г. С. Сковороди й розроблене з урахуванням вимог Закону України «Про вищу освіту», нормативних документів МОН України, державних стандартів вищої освіти України, Положення про організацію освітнього процесу в Харківському національному педагогічному університеті імені Г. С. Сковороди.

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Випускна кваліфікаційна робота магістра зі спеціальності 073 «Менеджмент» виконується відповідно до навчального плану на завершальному етапі навчання за освітньою програмою «Управління навчальним закладом» і передбачає:

- систематизацію, закріплення, розширення теоретичних і практичних знань зі спеціальності та застосування їх у процесі виконання конкретних наукових, економічних, виробничих та інших завдань;
- розвиток навичок самостійної роботи й оволодіння методикою дослідження й експерименту, пов'язаних із темою роботи;
- розв'язання складної задачі або проблеми у сфері менеджменту, що потребує здійснення досліджень та інновацій і характеризується комплексністю й невизначеністю умов, із застосуванням теорій і методів економічної науки.

Магістерська кваліфікаційна робота – це самостійна науково-дослідницька робота, яка виконує кваліфікаційну функцію, тобто готується з метою публічного захисту й отримання академічного ступеня магістра. Основне завдання її автора – продемонструвати рівень своєї наукової кваліфікації, уміння самостійно здійснювати науковий пошук і виконувати конкретні наукові завдання.

Випускна кваліфікаційна робота магістра, з одного боку, має узагальнювальний характер, оскільки є своєрідним підсумком підготовки магістра, а з іншого – самостійним оригінальним науковим дослідженням здобувача освіти, у розробленні якого зацікавлені установи, організації або підприємства, при цьому здобувач упорядковує за власним розсудом накопичені наукові факти та доводить їх наукову цінність та практичну значущість (друковані статті, методичні розробки, творчі роботи тощо).

Кваліфікаційна робота не повинна містити академічного плагіату, фальсифікації, фабрикації та має бути оприлюднена на офіційному сайті закладу вищої освіти або його підрозділу, або в репозитарії закладу вищої освіти.

Вимоги до засобів об'єктивного контролю ступеня досягнення кінцевої

мети освітньо-професійної підготовки магістра, зокрема до кваліфікаційної роботи, визначаються галузевим стандартом вищої освіти із галузі знань 07 Управління та адміністрування, спеціальності 073 «Менеджмент» другого (магістерського) рівня «Форми атестації здобувачів вищої освіти».

Виконання кваліфікаційної роботи передбачає:

- поглиблення, систематизацію та закріплення отриманих за час навчання компетентностей здобувача;
- розвиток у здобувачів освіти інтегрованої здатності розв'язувати складні завдання й проблеми в управлінні закладом освіти, що передбачає проведення дослідницько-пошукових дій на основі засвоєних за весь період навчання загальних, спеціальних (фахових) компетентностей відповідно до вимог стандартів вищої освіти;
- розвиток здатності обирати й аналізувати наукову або практичну проблему, робити висновки й узагальнення, застосовувати знання для виконання конкретних наукових, виробничих та інших завдань, обґрунтовувати конкретні рекомендації, які можуть мати теоретичний або практичний характер;
- розвиток навичок самостійної роботи і творчого пошуку;
- оволодіння методикою наукових досліджень та експерименту відповідно до спеціальності;
- визначення рівня підготовленості випускника до майбутньої професійної діяльності, самовдосконалення і продовження навчання для здобуття наступного рівня вищої освіти.

Виконання випускної кваліфікаційної роботи має відповідати найважливішим загальним вимогам:

- здобувач освіти розкриває тему випускної кваліфікаційної роботи на основі поєднання теоретичних знань із практичною діяльністю, не обмежуючись матеріалом підручника, а користуючись додатковими джерелами інформації: законодавчо-нормативними документами, науковими публікаціями, інструкціями тощо;
- у структурі випускної кваліфікаційної роботи виокремлюють вступ,

основну частину (теоретичну основу дослідження, аналітично-дослідну частину, обґрунтування пропозицій щодо вдосконалення предмета та об'єкта дослідження), висновки;

- текст випускної кваліфікаційної роботи здобувач освіти викладає й оформлює відповідно до державного стандарту;
- текст викладає самостійно, не допускається дослівне цитування з нормативних актів, навчальної та наукової літератури;
- здобувач освіти виконує випускну кваліфікаційну роботу державною мовою України;
- у процесі виконання випускної кваліфікаційної роботи здобувач освіти має враховувати зміни в чинному законодавстві України.

Випускна робота має пройти обов'язкову перевірку на плагіат Інститутом інформатизації освіти й отримати сертифікат. Здобувач освіти подає виконану випускну кваліфікаційну роботу на перевірку та рецензування науковому керівнику не пізніше, ніж за місяць до початку випускної сесії.

Не пізніше як за два тижні до захисту, відповідно до затверджених графіком засідань Державної екзаменаційної комісії, відбувається попередній захист роботи на кафедрі, кафедра на підставі відгуку наукового керівника та рецензії надає рекомендацію щодо захисту випускної кваліфікаційної роботи здобувача.

Не пізніше як за п'ять днів до захисту випускна кваліфікаційна робота разом із рецензією, відгуком наукового керівника передається в деканат для Державної екзаменаційної комісії.

Державній екзаменаційній комісії необхідно надати також інші матеріали, що характеризують наукову та практичну значущість роботи (опубліковані статті, тези наукових доповідей за темою дослідження; акти впровадження результатів дослідження; розроблені методичні рекомендації тощо). Наявність таких матеріалів підвищує цінність випускної кваліфікаційної роботи та враховується під час оцінювання.

Випускна кваліфікаційна робота має засвідчити професійну зрілість

випускника, виявити його загальнонаукову та спеціальну підготовку, уміння застосовувати здобуті знання для розв'язання конкретних наукових і практичних проблем.

Державна екзаменаційна комісія заслуховує виступ автора випускної кваліфікаційної роботи, ознайомлюється з рецензією (рецензіями) на неї та відгуком наукового керівника.

Для виступу перед Державною екзаменаційною комісією здобувачу надається орієнтовно п'ять-сім хвилин, що відповідає озвученню приблизно трьох-чотирьох сторінок друкованого тексту.

Усний виступ здобувача на відкритому засіданні Державної екзаменаційної комісії повинен супроводжуватися мультимедійною презентацією та містити:

- обґрунтування актуальності теми;
- визначення мети випускної кваліфікаційної роботи, логіки реалізації конкретних завдань;
- розкриття сутності наукової новизни, теоретичної та практичної значущості отриманих результатів дослідження;
- виклад висновків, рекомендацій.

Під час оцінювання випускної кваліфікаційної роботи Державна екзаменаційна комісія враховує не тільки основні критерії (вагомість отриманих наукових результатів; презентацію та представлення результатів роботи під час офіційного захисту; оприлюднення результатів кваліфікаційної роботи), а й відповідність її оформлення стандартним вимогам.

Невідповідність в оформленні випускної кваліфікаційної роботи Національним стандартам і технічним вимогам може суттєво вплинути на остаточну оцінку роботи, а через значні відхилення – можливе недопущення роботи до захисту. Тому її оформленню треба приділити особливу увагу.

ВИКОНАННЯ ВИПУСКНОЇ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

Вибір теми дослідження

Здобувач освіти самостійно вибирає тему випускної кваліфікаційної роботи з переліку, рекомендованого кафедрою наукових основ управління, виходячи з необхідності дослідження актуальних наукових проблем і виконання важливих практичних завдань освітнього менеджменту. Тематику випускних кваліфікаційних робіт затверджує кафедра наукових основ управління, науково-методична комісія ІПКППМО до 20 листопада поточного навчального року.

Здобувач освіти має право запропонувати власну тему дослідження з переконливою аргументацією її актуальності.

Назва випускної кваліфікаційної роботи має бути, по можливості, стислою, відповідати обраній спеціальності та суті розв'язаної наукової проблеми (завдання), указувати на мету дослідження, його завершеність. Іноді для більшої конкретизації до назви слід додати невеликий (4-6 слів) підзаголовок.

У назві не бажано використовувати ускладнену термінологію псевдонаукового характеру. Треба уникати назв, що починаються зі слів: «Дослідження питання...», «Дослідження деяких шляхів...», «Деякі питання...», «Матеріали до вивчення...», «До питання...» тощо, – у яких не відбито достатньо суть проблеми.

Основними характеристиками випускної кваліфікаційної роботи є її актуальність, новизна та практичне значення.

Здобувачу освіти необхідно дотримувати визначених календарним графіком термінів виконання випускної кваліфікаційної роботи. У разі дотримання магістрантом термінів подання випускної кваліфікаційної роботи створюються умови для належного її рецензування, доопрацювання та підготовки до попереднього захисту й захисту в Державній екзаменаційній комісії.

У терміни, визначені науковим керівником, але не менше одного разу на

місяць, здобувач освіти зобов'язаний звітувати перед керівником про хід виконання плану підготовки випускної кваліфікаційної роботи.

Науковий керівник розробляє для здобувача освіти індивідуальне завдання задля виконання випускної кваліфікаційної роботи (додаток Б).

Після затвердження теми випускної кваліфікаційної роботи, призначення наукового керівника, отримання індивідуального завдання здобувач освіти починає працювати.

У процесі написання випускної кваліфікаційної роботи необхідно посилатися на авторів і джерела, із яких автор запозичив матеріали або окремі результати. Здобувач освіти має дотримувати вимог нормативних документів щодо академічної доброчесності, персонально відповідати за наявність академічного плагіату.

Структура випускної кваліфікаційної роботи

Під час підготовки випускної кваліфікаційної роботи здобувач освіти повинен ураховувати, що:

- це самостійна робота, яку готує кожний здобувач освіти індивідуально;
- випускна кваліфікаційна робота зі спеціальності 073 «Менеджмент» (освітня програма «Управління навчальним закладом») має бути спрямована на розв'язання конкретних теоретичних і прикладних проблем управління освітою;
- у випускній кваліфікаційній роботі мають бути наведені відомості щодо можливості практичного застосування результатів дослідження, проведеного здобувачем освіти;
- випускна кваліфікаційна робота має свідчити про вміння здобувача освіти стисло, логічно й аргументовано викладати матеріал;
- необхідно робити посилання на джерела, із яких запозичено певний матеріал або окремі результати (у разі виявлення запозиченого матеріалу – тексту, таблиць, розрахунків, графіків тощо – без посилання на джерела

випускна кваліфікаційна робота знімається з розгляду без права повторного захисту);

- текст роботи має бути без граматичних і стилістичних помилок, а оформлення роботи відповідати вимогам до друкованих робіт.

Випускна кваліфікаційна робота повинна мати таку структуру:

- титульна сторінка;
- анотація та «ключові слова» (українською та англійською мовами) до 1 сторінки;

- зміст;
- перелік умовних позначень і скорочень (за необхідності);
- вступ;
- основна частина (розділи та підрозділи);
- загальні висновки;
- список використаних джерел (у тому числі закордонних видань – мовою країн Європейського Союзу);
- додатки (таблиці, рисунки, діаграми, розрахунки, методичні розробки та ін.).

Титул є першою сторінкою випускної кваліфікаційної роботи й оформлюється за зразком, наведеним у додатку А. Титульний аркуш містить:

- повну назву Університету, ІПКППМО, кафедри наукових основ управління;

- рівень освіти;
- назву освітньої програми;
- шифр і назву спеціальності;
- назву випускної кваліфікаційної роботи;
- прізвище, ім'я, по батькові автора;
- науковий ступінь, вчене звання, прізвище, ім'я, по батькові наукового керівника й рецензентів (внутрішнього та зовнішнього);

- місто й рік.

Зміст подають на початку випускної кваліфікаційної роботи. Він містить найменування та номери початкових сторінок усіх розділів, підрозділів та пунктів (якщо вони мають заголовки), зокрема вступу, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел, додатків (додаток В).

Якщо в магістерській роботі вжито специфічну термінологію, а також використано маловідомі скорочення, нові символи, позначення й таке інше, то їх перелік може бути поданий у роботі у вигляді окремого списку, який розміщують перед вступом.

Перелік треба друкувати двома колонками, у яких зліва за абеткою наводять, наприклад, скорочення, справа – їх детальне розшифрування.

Якщо в магістерській роботі спеціальні терміни, скорочення, символи, позначення й таке інше повторюються менше трьох разів, перелік не складають, а їх розшифрування наводять у тексті під час першого згадування.

У **вступі** випускної кваліфікаційної роботи розкривають актуальність обраної теми, формулюють мету й завдання, визначають методи й етапи дослідження, аналізують джерельну базу, виокремлюють різні погляди, характеризують основні тенденції в розробленні проблеми, її теоретико-методологічні аспекти; обґрунтовують необхідність подальших розвідок та ін.

Структура вступу:

- обґрунтування актуальності теми, яку досліджують;
- визначення об'єкта і предмета дослідження;
- характеристика ступеня її розроблення вітчизняними та зарубіжними дослідниками;
- мета та завдання дослідження;
- обґрунтування гіпотези дослідження (за необхідності);
- методи й інформаційна база дослідження;
- огляд джерельної бази дослідження;
- характеристика методології дослідження;
- обґрунтування практичного значення отриманих результатів, дані про їх апробацію, публікації тощо;

- стислий опис структури роботи.

Обсяг вступу – 3–5 сторінок.

Актуальність теми.

Шляхом критичного аналізу та порівняння з відомими розв'язаннями проблеми (наукового завдання) обґрунтовують актуальність і доцільність роботи для розвитку управління освітою. Висвітлюють теоретичне і практичне значення розробки обраної теми дослідження (до однієї сторінки).

Об'єкт дослідження – це процес або явище, що породжує проблемну ситуацію й обране для вивчення.

Предмет дослідження міститься в межах об'єкта.

Об'єкт і предмет дослідження як категорії наукового процесу співвідносяться між собою як загальне і часткове. В об'єкті виділяється та його частина, яка є предметом дослідження. Саме на нього спрямована основна увага здобувач освіти, оскільки предмет дослідження обумовлює тему випускної кваліфікаційної роботи, зазначеної на титульному аркуші як її назва.

Для того щоб проаналізувати ступінь дослідження обраної теми, автор роботи здійснює стислий огляд **джерельної бази дослідження**, завдяки якому робить висновок, що обрана тема потребує подальшого вивчення.

Мета і завдання дослідження. Формулюють мету роботи та завдання, які необхідно виконати для досягнення поставленої мети. Не слід формулювати мету як-от: «Дослідження...», «Вивчення...», – оскільки ці слова вказують на засіб досягнення мети, а не на власне мету.

Ключовими словами у формулюванні мети виступають дієслова в неозначеній формі (*дослідити, описати, здійснити, вивчити, розкрити* й т. ін.). Мету слід формулювати якомога компактніше, бажано, щоб у ній можна було проглянути головну думку наукової розвідки, результат написання випускної роботи, а під час визначення завдань не доводилося іншими словами повторювати вже сказане – мету.

Сукупність усіх завдань має дати уявлення про те, що необхідно зробити для досягнення мети. Кожне поставлене завдання має бути розв'язано й описано

в роботі у вигляді аналізу, висновків і рекомендацій.

Завдання потрібно не лише правильно та чітко сформулювати, але й поставити їх у певному порядку, так, щоб розгорталася програма дій здобувача освіти.

Гіпотеза дослідження у випускній кваліфікаційній роботі виписується за необхідності, має вигляд твердження припустимого характеру. Але не всі припустимі (імовірні) судження є науковими гіпотезами й можуть бути експериментально перевіреними або доведеними. Ними не можуть виступати твердження, справедливість яких очевидна без доказу, або судження, що на певному етапі розвитку науки ані довести, ані спростувати практично неможливо. Наукова гіпотеза завжди виходить за межі простої реєстрації фактів, слугує їхньому поясненню й передбаченню.

Гіпотезу вважають науково обґрунтованою, якщо під час її створення дотримують таких вимог:

- формулювання гіпотези має бути максимально точним і порівняно простим. У ньому не потрібно вживати невизначені, неоднозначні терміни й поняття;
- гіпотеза має бути сформульована так, щоб її можна було перевірити й довести справедливість твердження експериментальним шляхом;
- гіпотеза має пояснювати все коло явищ, на які розповсюджують твердження, що містяться в ній.

Методи дослідження. Подають перелік використаних методів дослідження для досягнення поставленої в роботі мети. Перераховувати їх треба не відірвано від змісту роботи, а стисло та змістовно визначити, що саме досліджували та за допомогою якого методу. Це дасть змогу пересвідчитися в логічності та прийнятності вибору саме цих методів.

Наукова новизна отриманих результатів. Далі в роботі необхідно розглянути наукову новизну. Дати анотацію нових наукових положень чи рішень, запропонованих здобувачем особисто. Необхідно довести відмінність отриманих результатів від відомих раніше, описати ступінь новизни: *уперше*

розроблено, запропоновано, синтезовано, удосконалено (модифіковано), одержав подальший розвиток тощо.

Теоретичне та практичне значення отриманих результатів. Подають відомості про практичне застосування одержаних результатів дослідження або рекомендації щодо їх використання.

Особистий внесок автора. У разі використання у випускній кваліфікаційній роботі ідей чи розробок, що належать співавторам, разом із якими були написані наукові праці, підготовлені доповіді й виконані спільні дослідження, здобувач має відзначити цей факт з обов'язковою вказівкою конкретного особистого внеску.

Апробація результатів роботи. Зазначають, на яких конференціях, семінарах доповідали про результати дослідження тощо.

Публікації. Наявність публікацій із підтвердженням апробації результатів наукового дослідження. Обов'язковою умовою допуску до захисту кваліфікаційної роботи здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти є наявність не менше 2 публікацій. Зазначають кількість і назви статей у наукових журналах, збірниках наукових праць, матеріалів тез конференцій, у яких опубліковані результати кваліфікаційної роботи.

Основна частина випускної кваліфікаційної роботи має складатися з кількох (орієнтовно 2 або 3) розділів і містити теоретико-методичні положення і проблемні питання теми, наукове обґрунтування та приклади практичного застосування заходів, які пропонують для розв'язання поставлених проблем. Кожний розділ складається з кількох підрозділів; *наприкінці кожного розділу подають стислі висновки*, відповідно до визначених у «Вступі» завдань випускної кваліфікаційної роботи, наприклад:

«Висновки до розділу 1

1. Аналіз літературних джерел із питань ..... свідчить, що ....
2. Встановлено....
3. Визначено .....».

Слід пам'ятати, що зміст основної частини має відповідати темі роботи, а

зміст кожного з розділів та підрозділів – їх назвам.

Поділ тексту основної частини на розділи й підрозділи слід здійснювати з урахуванням вимог логічного викладення матеріалу. Назви розділів і підрозділів мають бути чіткими та, по можливості, короткими.

У розділах основної частини подають:

- огляд літератури за темою та вибір напрямів досліджень;
- виклад загальної методики й основних методів досліджень;
- експериментальну частину та методику досліджень;
- відомості про проведені теоретичні й (або) експериментальні дослідження;
- аналіз і узагальнення результатів досліджень.

Розділ 1 є теоретичним дослідженням, мета якого – систематизація здобутих знань з управління освітою відповідно до обраної теми.

В огляді літератури здобувач освіти окреслює основні етапи розвитку наукової думки за своєю проблемою. Стисло, критично висвітлюючи роботи науковців, здобувач освіти має назвати ті питання, що залишилися невирішеними і, отже, визначити своє місце в розв'язанні проблеми. Бажано закінчити цей розділ стислим резюме стосовно необхідності проведення досліджень у цій галузі. Результатом теоретичного дослідження має бути сформований теоретичний підхід щодо визначеної проблеми, її основних питань, підходів, критеріїв оцінки.

Обов'язкові посилання на джерела, із яких запозичено матеріал.

Розділ 2 – практичний. Він містить аналітичне дослідження обраного об'єкта і предмета на прикладі конкретної освітньої організації або установи (закладу освіти, управління освіти, відділу освіти тощо).

Мета цього етапу дослідження – виявити та проаналізувати властивості, характерні ознаки, тенденції, характеристики об'єкта і предмета відповідно до теми випускної кваліфікаційної роботи.

На цьому етапі необхідно використовувати відомі методи і принципи наукового дослідження: *методи формальної логіки* (індукцію і дедукцію),

системні методи (дослідження операцій, теорію управління тощо), *аналітичні та логічні методи* – для аналізу стану та розвитку об'єкта і предмета дослідження; *структурно-функціональні, спостереження та порівняння* – для визначення основних напрямів розвитку; *економіко-математичні* – для оцінювання показників і процесів, що аналізують; *економіко-статистичні, групування й вибіркові спостереження* – для порівняльної оцінки підсумків.

У розділі повинні міститися реальні дані про діяльність закладу освіти з обраної проблематики.

Результати аналізу даних наводять у таблицях, діаграмах, графіках, побудованих за допомогою комп'ютерної програми Microsoft Excel тощо.

Розділ 3 – проектна частина, у якій потрібно запропонувати заходи, прийоми, методи, підходи, механізми розв'язання проблем, виявлені під час теоретичного і практичного аналізу об'єкта дослідження.

Це має бути не лише перелік необхідних дій, а й конкретні, логічно досліджені й обґрунтовані механізми, інструменти, пропозиції.

Під час написання цього розділу автор має виявити свої фахові здібності, здобуті знання й уміння застосувати їх на практиці. Здобувач освіти має обґрунтувати власні пропозиції, переконливо аргументуючи їх практичними даними, наведеними в другому розділі.

Наведемо приклад змісту основної частини, яка складається з двох розділів.

У першому – теоретико-методологічному – розділі розглядають теоретичні та методологічні аспекти досліджуваної проблеми. В аналітичному огляді літератури здобувач освіти окреслює основні етапи розвитку наукової думки за своєю проблемою, критично аналізує різні погляди, здійснює їх наукову класифікацію, визначає основні фактори впливу на стан і розвиток досліджуваного об'єкта тощо. Стисло, критично висвітлюючи роботи науковців, здобувач освіти має назвати ті питання, що залишилися невирішеними, і визначити своє місце в розв'язанні проблеми. Бажано закінчити цей розділ коротким резюме стосовно необхідності проведення досліджень у цій галузі.

Результатом теоретичного дослідження має бути сформований теоретичний підхід щодо визначеної проблеми, її основних питань, підходів, критеріїв оцінки. Обов'язкові посилання на джерела, із яких запозичено матеріал. За матеріалами цього розділу здобувач освіти має підготувати наукову статтю в науковий збірник або доповідь на конференцію.

У другому розділі, який має містити як мінімум два підрозділи (аналітичний і проектно-рекомендаційний), здобувач освіти, використовуючи фактичний матеріал і зібрану інформацію, аналізує та розкриває зміст питань на прикладі конкретного об'єкту освіти (закладу освіти, управління чи відділу освіти тощо) і надає конкретні науково обґрунтовані пропозиції, проекти інноваційного характеру з удосконалення управління та підвищення ефективності діяльності освітніх установ. У цьому розділі розкривають також зміст і результати власних наукових досліджень, подають конкретні методики та моделі. Це має бути не лише перелік необхідних дій, а й конкретні, логічно досліджені й обґрунтовані механізми, інструменти, пропозиції.

У процесі виконання цього розділу автор має виявити свої фахові здібності, здобуті знання й уміння застосувати їх на практиці. Здобувач освіти має обґрунтувати власні пропозиції, переконливо аргументуючи їх практичними даними, наведеними в другому розділі.

У підрозділі, що містить аналітичне дослідження обраного об'єкта та предмета на прикладі конкретного об'єкту освіти, необхідно виявити і проаналізувати властивості, характерні ознаки, тенденції, характеристики об'єкта і предмета відповідно до теми наукового дослідження.

На цьому етапі необхідно використовувати методи і принципи наукового дослідження.

Дослідження проблеми слід здійснювати на основі накопиченого й систематизованого матеріалу, групування й оброблення даних, що дозволяє проводити кваліфікований аналіз, обґрунтовувати пропозиції в наступному розділі.

У розділі мають міститися реальні дані про діяльність установи освіти

(організації, закладу освіти тощо) з обраної проблематики.

Проектно-рекомендаційний підрозділ може містити проекти інноваційного характеру з удосконалення управління та підвищення ефективності діяльності освітніх установ. У цьому підрозділі розкривають також зміст і результати власних наукових досліджень, подають конкретні методики і моделі. Це має бути не лише перелік необхідних дій, а й конкретні, логічно досліджені та обґрунтовані механізми, інструменти, пропозиції.

Під час написання цього підрозділу автор має виявити свої фахові здібності, здобуті знання й уміння застосувати їх на практиці. Студент має обґрунтувати власні пропозиції, переконливо аргументуючи їх практичними даними, наведеними в другому розділі.

Висновки – заключний етап роботи здобувача освіти над темою. У них стисло подають те, що зроблено здобувачем освіти для розкриття теми, досягнення мети і виконання завдань дослідження, конкретні рекомендації щодо практичного застосування отриманих результатів. У висновках слід наголошувати на якісних і кількісних показниках отриманих результатів. Бажано, щоб висновки, рекомендації та пропозиції були стислими та конкретними, спрямованими на розв'язання реальних науково-практичних проблем і виконання завдань управління освітою. Наведені узагальнення й висновки в подальшому складають основу доповіді здобувача під час захисту випускної кваліфікаційної роботи перед Державною екзаменаційною комісією.

Обсяг висновків становить 2-4 сторінки.

Список використаних джерел має містити всі джерела інформації, що було використано в процесі написання випускної кваліфікаційної роботи. Подають в алфавітному порядку й оформлюють відповідно до Національного стандарту України ДСТУ 8302:2015 [Чинний від 2016-07-01].

Додатки. У додатках наводять складений чи підібраний здобувачем освіти довідковий і допоміжний матеріал (таблиці великих розмірів, графіки, рисунки тощо), що безпосередньо стосується теми випускної кваліфікаційної роботи, але розміщення якого в основному тексті недоцільно.

Загальні вимоги щодо оформлення випускної кваліфікаційної роботи

Випускна кваліфікаційна робота має бути виконана й оформлена з додержанням вимог до наукових робіт. Оптимальний обсяг – 50-60 друкованих сторінок основного тексту, вступ і висновки мають становити до 10 % обсягу випускної роботи; перший розділ (теоретичний) – до 30 %; другий розділ (аналітико-дослідницький) і третій (проектно-рекомендаційний) – 30-35 % загального обсягу кваліфікаційної роботи, список використаних джерел має містити не менше 40 джерел, але не більше ніж 20 % від обсягу основного тексту.

До основного тексту не зараховуються сторінки зі списком використаних джерел, переліком умовних позначень і додатками, а також сторінки основного змісту без тексту, на яких розміщені лише таблиці, схеми, рисунки (ці сторінки входять до загального обсягу тексту роботи). ***Загальний обсяг тексту*** випускної кваліфікаційної роботи ***не регламентується***. Сторінки всіх структурних компонентів випускної кваліфікаційної роботи підлягають наскрізній нумерації.

Обов'язковою вимогою до випускної кваліфікаційної роботи є написання її державною мовою, за винятком списку використаних джерел, де джерело записують мовою видання. Цитати з таких джерел наводять у тексті виключно українською мовою. Максимальний обсяг цитувань для випускних кваліфікаційних робіт не може перевищувати 40 % від загального обсягу тексту, а робота допускається до захисту за умови, якщо її текст визнається оригінальним (із високою унікальністю) не менше 75 %.

Друкований текст має бути ідентичний електронному файлу, який додають до випускної роботи.

Випускну кваліфікаційну роботу друкують на папері формату А4 за допомогою комп'ютерів із використанням шрифту текстового редактора Word Times New Roman, розмір кегля – 14 із полуторним міжрядковим інтервалом.

Текст не прийнято перевантажувати маркерами, курсивом, іншими

шрифтами.

Сторінки обмежують полями: ліве – 30 мм, зверху – 20, праве – 10, знизу – 20 мм. Відстань між заголовком і текстом – у межах 15–20 мм. Шрифт чорного кольору. Щільність тексту однакова по всій роботі. Сторінка повинна містити не менше 28-29 рядків по 58-60 знаків у кожному (із урахуванням пробілів між словами).

Випускна кваліфікаційна робота має бути надрукована без помилок і виправлень.

Текст випускної кваліфікаційної роботи можна унаочнювати кресленнями, рисунками, схемами, фотографіями, графіками, діаграмами, таблицями.

Усі сторінки роботи нумерують від титульної до останньої. Першою сторінкою вважають титульну, на ній цифру 1 не ставлять, другою – «зміст», на ній ставлять цифру «2» й далі згідно з порядком послідовно розташовують розділи, висновки, список використаних джерел, додатки. Усі починають із нової сторінки, а кожен із підрозділів – після закінчення попереднього. Порядковий номер проставляють у правому верхньому куті сторінки без крапки.

Текст основної частини випускної кваліфікаційної роботи поділяють на розділи, підрозділи, пункти та підпункти. Кожну структурну частину роботи починають із нової сторінки. Заголовки структурних частин роботи: «ЗМІСТ», «ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ», «ВСТУП», «РОЗДІЛ», «ВИСНОВКИ», «СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ», «ДОДАТКИ» – розташовують посередині рядка та друкують великими літерами.

Заголовки підрозділів друкують малими літерами (крім першої великої) з абзацу. У кінці заголовка крапку не ставлять. Якщо заголовок складається з двох або більше речень, їх розділяють крапкою.

Між заголовком і текстом пропускають один рядок.

Після назви розділу, підрозділу, а також пункту й підпункту в нижній частині сторінки має бути щонайменше два рядки тексту.

Абзац має бути однакоvim упродовж усієї роботи й дорівнювати п'яти знакам (1,25).

На останній сторінці здобувач освіти ставить дату закінчення роботи і свій підпис.

Нумерація розділів і підрозділів

Номер розділу ставлять після слова «РОЗДІЛ», після номера ставлять крапку, потім у тому ж рядку друкують заголовок розділу. Орієнтація тексту – посередині.

Підрозділи нумерують у межах кожного розділу. Номер підрозділу складається з номера розділу і порядкового номера підрозділу, між ними ставиться крапка. У кінці номера підрозділу має стояти крапка, наприклад: «2.3.» (третій підрозділ другого розділу). Далі в тому ж рядку подають заголовок підрозділу.

В окремих випадках у випускній кваліфікаційній роботі підрозділи можуть бути поділені на пункти. Пункти нумерують у межах кожного підрозділу. Номер пункту складається з порядкових номерів розділу, підрозділу, пункту, між якими ставиться крапка.

Не допускається розміщувати назву підрозділу в нижній частині сторінки, якщо після неї розміщено тільки один рядок тексту.

Порядок посилань на літературні джерела

Посилання на літературні джерела в тексті дають у квадратних дужках [] без сторінки, якщо посилаються на джерело загалом, *наведемо приклад.*

Теоретико-прикладні аспекти післядипломної освіти розглядають М. Дробноход [9], В. Краєвський [15], С. Крисюк [16, 17] та інші.

Сторінку вказують, якщо посилаються на конкретну цитату, *наведемо приклад.*

Так, основою педагогічної системи С. Русової було визнання індивідуальності особистості стрижнем освітнього процесу «... індивід є головним чинником, який творить соціальний прогрес, який знаходить шлях до розвитку нових форм життя» [28; с. 14].

Цифри у квадратних дужках відповідають порядковому номеру джерела зі списку використаних джерел.

Оформлення ілюстрацій, таблиць, формул, списку використаних джерел, додатків

Таблиці

У таблиці виносять цифрові дані. Номер таблиці складається з номера розділу й порядкового номера таблиці. У правому верхньому куті над відповідною назвою таблиці друкують слово «Таблиця» і нумерують послідовно в межах кожного розділу. Назву і слово «Таблиця» починають із великої літери, наприклад: «Таблиця 2.4».

Заголовки колонок починають із великих літер, підзаголовки – із малих, якщо вони складають одне речення із заголовком, і з великих, якщо вони самостійні. Висота рядків — не менше, ніж 8 мм.

Колонку з порядковими номерами рядків до таблиці не включають.

Таблицю розміщують після першого згадування про неї в тексті так, щоб її можна було читати без повороту блоку роботи або з поворотом за годинниковою стрілкою. Таблицю з великою кількістю рядків можна переносити на іншу сторінку.

У разі якщо частина таблиці переходить на іншу сторінку, слово «таблиця» і номер указують один раз над першою частиною таблиці, над іншими частинами пишуть «Продовження табл.» із зазначенням її номера, наприклад: «Продовження табл. 2.4».

Якщо цифрові або інші дані в якому-небудь рядку таблиці не наведено, ставлять прочерк (–).

На всі таблиці мають бути посилання в тексті, при цьому слово «таблиця» в тексті пишуть скорочено, наприклад: «... у табл. 1.2». У повторних посиланнях на таблиці та ілюстрації треба вказувати скорочено слово «дивись», наприклад: «див. табл. 1.3».

Приклад побудови таблиці.

Таблиця 2.4

Динаміка самооцінки слухачами ІПО управлінських знань і вмінь залежно від стажу роботи (у %)

Стаж роботи		0–3	3–10	10–20	20–...
		Е (42)	Е(56)	Е(74)	Е (38)
Знання	Завищена	-19,4	-30,2	-24,3	-15,7
	Адекватна	+31,6	+41,1	+45,9	+21
	Занижена	-12,2	-10,9	-21,6	-5,3
Уміння	Завищена	-16,4	-30,4	-28,4	-12,1
	Адекватна	+28,6	+39,3	+47,3	+17,4
	Занижена	-12,2	-8,9	-18,9	+5,3

Ілюстрації

До ілюстрацій належать креслення, рисунки, схеми, фотографії, графіки, діаграми. Вибір виду ілюстрації залежить від змісту матеріалу та визначеної мети. Ілюстрацію, розміри якої більше формату А4, ураховують як одну сторінку й розміщують у відповідних місцях після згадування в тексті або в додатках. Підписи та пояснення до них мають бути уніфікованими. Зокрема, кожний рисунок повинен мати відповідну назву, яку розміщують під рисунком. Ілюстративний матеріал нумерують.

Ілюстрації позначають словом «Рис.» і нумерують послідовно в межах розділу, за винятком наведених у додатках. Номер ілюстрації має складатись із номера розділу й порядкового номера ілюстрації, між ними ставлять крапку, наприклад: «Рис. 3.2» – третій розділ, другий рисунок.

Номер ілюстрації, її назва і пояснювальні підписи розміщують послідовно під ілюстрацією. Якщо у випускній кваліфікаційній роботі є лише одна ілюстрація, її нумерують за загальними правилами, наприклад:

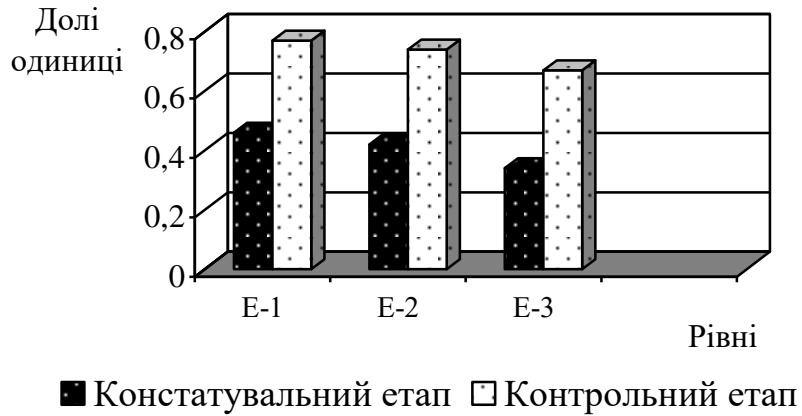

Рис. 3.2. Рівні розвитку професійної діяльності педагога (у долях одиниці)

Формули

Формули у випускній кваліфікаційній роботі розташовують безпосередньо після тексту, де їх згадують, посередині рядка. Формули (якщо їх більше, ніж одна) нумерують у межах розділу. Номер формули складається з номера розділу і порядкового номера формули, відокремлених крапкою. Номер формули вказують на рівні формули у круглих дужках у крайньому правому положенні рядка, наприклад: (3.2), – тобто друга формула третього розділу. Посилання на формули вказують порядковим номером формули в дужках, наприклад: «... у формулі (3.2)».

Пояснення значень символів і числових коефіцієнтів наводять безпосередньо під формулою в тій послідовності, у якій вони подані у формулі. Значення кожного символу й числового коефіцієнта треба давати з нового рядка. Перший рядок пояснення починають зі слова «де» без двокрапки.

Вище і нижче від кожної формули залишається хоч один вільний рядок. Якщо рівняння не вміщується в один рядок, його слід перенести після знаку рівності (=) або після знаків плюс (+), мінус (–), множення (×) і ділення (:).

Список використаних джерел

Випускна кваліфікаційна робота завершується списком використаних

джерел. Відомості про джерела, включені до списку, необхідно давати відповідно до вимог державного стандарту з обов'язковим наведенням назв праць.

Для уніфікації складання бібліографічного опису на міжнародному рівні, забезпечення можливості обміну результатами каталогізації розроблено новий Національний стандарт України ДСТУ 8302:2015 [Чинний від 2016-07-01]. Він є базовим для системи стандартів, правил, методичних посібників зі складання бібліографічного опису.

Джерела можна розміщувати одним із таких способів:

- в алфавітному порядку прізвищ перших авторів або заголовків (такий спосіб найпоширеніший та універсальний);
- у хронологічному порядку;
- за порядком появи посилань у тексті.

Розміщення в алфавітному порядку записів літературних джерел означає розташування їх за алфавітним переліком за прізвищами авторів або перших слів назв творів, записаних не на автора. Авторів із однаковими прізвищами записують в алфавітному порядку їхніх ініціалів. Праці одного автора записують за алфавітом перших літер назв його праць, праці одного автора з однаковою назвою – за хронологією.

Спочатку подають літературу, видану кирилицею, після неї – латиною, і далі – мовами з особливою графікою (за алфавітом назв мов – арабською, вірменською, грузинською, єврейською, китайською, японською тощо). Зазвичай публікації мовами з особливою графікою наводять в українській транслітерації або в перекладі, записуючи українською мовою.

Основна вимога до складання списку використаних джерел – однотипне оформлення й дотримання чинного державного стандарту щодо бібліографічного опису творів друку (ДСТУ 8302:2015 «Інформація та документація. Бібліографічне посилання»).

Приклади оформлення списку використаних джерел

1. *Про повну загальну середню освіту*: Закон України від 16.01.2020 р. № 463-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text> (дата звернення: 25.05.2021).
2. Бех І. Д. Особистісно зорієнтоване виховання : наук.-метод. посіб. Київ : ІЗМН, 1998. 203 с.
3. Бібік Н. Теоретичні засади моделі особистісно орієнтованого навчання за програмою «Крок за кроком». *Педагогічні інновації: ідеї, реалії, перспективи* : зб. наук. пр. Київ, 2000. С. 134–138.
4. Бібік Н. М., Єрмаков І. Г., Овчарук О. В. Компетентнісна освіта – від теорії до практики. Київ : Плеяда, 2005. 120 с.
5. Ветров С. Тип навчання – інноваційний : (шлях до побудови особистісно орієнт. системи безперерв. освіти). *Вища освіта України*. 2001. № 2. С. 50–57.
6. Сльникова Г. STEM-освіта в контексті адаптивного підходу. *Адаптивне управління: теорія і практика. Сер. : Педагогіка*. 2018. № 4 (7). URL: <https://amtp.org.ua/index.php/journal/article/view/11/7> (дата звернення: 25.05.2021).
7. Пехота О. М. Особистісно орієнтоване навчання: підготовка вчителя : монографія. 2-е вид., доповн. та перероб. Миколаїв, 2006. 272 с.
8. Подмазин С. И. Личностно-ориентированное образование : социал.-филос. исслед. Запорожье, 2000. 250 с.
9. Прокопенко І. Ф., Євдокімов В. І. Особистісно орієнтоване навчання як інновація. *Засоби навчальної та науково-дослідної роботи* : зб. наук. пр. Харків, 2000. Вип. 13. С. 5–11.
10. Рибалка В. В. Особистісний підхід у профільному навчанні старшокласників : монографія ; за ред. Г. О. Балла. Київ, 1998. 160 с.

Більше детально приклади оформлення списку використаних джерел відповідно до ДСТУ 8302:2015 наведено в додатку М.

Додатки

Додатки оформлюють як продовження випускної кваліфікаційної роботи на наступних її сторінках або у вигляді окремої частини (книги), розміщуючи їх у порядку появи посилань у тексті.

Кожен додаток починається з нової сторінки. Додаток повинен мати заголовок, надрукований угорі малими літерами з першої великої симетрично щодо тексту сторінки. У правому верхньому куті над заголовком малими літерами з першої великої друкують слово «Додаток» і велику літеру, що позначає додаток.

Додатки позначають послідовно великими літерами української абетки, за винятком літер Г, Є, З, І, Ї, Й, О, Ч, Ъ, наприклад: Додаток А, Додаток Б і т. д.

За необхідності текст додатків можна поділяти на розділи, підрозділи, пункти й підпункти, які нумерують у межах кожного додатку відповідно до вимог. У такому разі перед кожним номером ставлять позначення додатка (літеру) і крапку, наприклад: Додаток А.2 – другий розділ Додатка А.

Ілюстрації, таблиці та формули, розміщені в додатках, нумерують у межах кожного додатка, наприклад: рис. Д. 1.2. – другий рисунок першого розділу додатка Д; формула (А. 1) – перша формула додатка А.

За текстом випускної кваліфікаційної роботи посилаються на відповідні додатки, наприклад: «... як засвідчують документи, наведені у дод. А». Кожен додаток має власний заголовок.

Критерії та показники оцінювання випускної кваліфікаційної роботи

Оцінювання проводять за наданими нижче критеріями та показниками, наведеними в Положенні про випускню кваліфікаційну роботу здобувачів першого (бакалаврського) і другого (магістерського) рівнів вищої освіти ХНПУ імені Г. С. Сковороди. У процесі оцінювання випускної кваліфікаційної роботи Державна екзаменаційна комісія враховує такі основні критерії: 1 – вагомість отриманих наукових результатів та якість оформлення кваліфікаційної роботи; 2 – презентацію та представлення результатів роботи під час офіційного захисту; 3 – оприлюднення результатів кваліфікаційної роботи.

Критерії оцінювання випускної кваліфікаційної роботи

Орієнтовні критерії оцінювання		Кількість балів
1.	<p>Вагомість отриманих наукових результатів:</p> <ul style="list-style-type: none"> • точність та коректність формулювань наукових положень і висновків; • наукова новизна та практична значущість; • актуальність обраної теми наукового дослідження; • чіткість постановки мети й завдань кваліфікаційної роботи та повнота їх реалізації; • адекватність обраних методів наукового дослідження; • обсяг отриманих експериментальних даних і глибина їх інтерпретації, • дотримання наукового стилю викладу інформації 	До 50 балів
	Якість оформлення випускної кваліфікаційної роботи відповідно до встановлених вимог	До 10 балів
2.	Представлення результатів кваліфікаційної роботи на офіційному захисті (якість доповіді та мультимедійної презентації, відповіді на запитання)	До 30 балів
3.	<p>Оприлюднення результатів кваліфікаційної роботи:</p> <ul style="list-style-type: none"> • участь у наукових конференціях, конкурсах студентських наукових робіт; • наявність наукової публікації за результатами кваліфікаційної роботи (в друкованому чи електронному виданні); • упровадження результатів наукової роботи в практику, наявність актів упровадження 	До 10 балів
Максимальна оцінка		100 балів

Орієнтовна тематика випускних кваліфікаційних робіт

1. Система роботи з урядовими та нормативно-правовими документами в організації.
2. Громадсько-державне управління в умовах утвердження Нової української школи.
3. Управління дитячими та молодіжними організаціями.
4. Регулювання взаємовідносин у роботі з персоналом.
5. Удосконалення правової компетентності адміністративної служби управління.
6. Державно-громадське управління закладом освіти в умовах демократичних перетворень.
  7. Регулювання процесу розвитку культури закладу освіти.
  8. Система планування діяльності закладу освіти (відділу освіти).
  9. Модернізація річного планування діяльності закладу освіти.
  10. Управління дисциплінарними відносинами в закладі освіти.
  11. Забезпечення трудової дисципліни в закладі освіти.
  12. Етика ділових відносин у закладі освіти як управлінська проблема.
  13. Академічна доброчесність як складова управління закладом освіти.
  14. Управління трудовими відносинами в закладі освіти.
  15. Особливості управління громадсько-активною школою.
  16. Формування правової культури в системі управління закладу освіти.
  17. Створення здоров'язбережувального середовища в закладі дошкільної освіти як управлінська проблема.
18. Управління процесом розвитку освітнього середовища для обдарованих дітей.
19. Організація інклюзивної освіти в закладі дошкільної освіти.
20. Удосконалення роботи з нормативними документами у сфері освіти.
21. Робота керівника закладу освіти із законодавчими та нормативними актами системи управління охороною праці.

22. Робота керівника закладу освіти із законодавчими та нормативними актами системи цивільного захисту.
23. Використання установчих документів закладу освіти.
24. Система роботи закладу освіти з державної реєстрації та державного регулювання діяльності.
25. Система правової діяльності з купівлі, продажу, передачі, здачі в оренду майна закладу освіти.
26. Система роботи керівника закладу освіти з урядовими та нормативними документами.
27. Аналіз зовнішнього та внутрішнього середовища закладу освіти відповідно до визначеної стратегії його розвитку.
28. Аналіз зовнішнього та внутрішнього середовища закладу освіти як основа планування діяльності.
29. Формування організаційної структури закладу освіти.
30. Розподіл повноважень і відповідальність між структурними підрозділами закладу освіти.
31. Критерії ефективності діяльності закладу освіти.
32. Організація діяльності керівника структурного підрозділу закладу освіти.
33. Укладення колективного договору як управлінська проблема.
34. Організація діяльності тимчасових структур у закладі освіти.
35. Організація діяльності дорадчих органів закладу освіти.
36. Розроблення установчих документів закладу освіти.
37. Аналіз ефективності управління закладом освіти.
38. Наукові основи управління закладом освіти.
39. Розвиток управлінського потенціалу керівника в умовах реформування освіти.
40. Системний підхід до управління закладом освіти.
41. Ситуаційний підхід до управління закладом освіти.
42. Удосконалення аналітичної діяльності керівника закладу освіти.

43. Оптимізація планово-прогностичної діяльності керівника закладу освіти.
44. Модернізація організаційної діяльності керівника закладу освіти.
45. Шляхи та засоби раціоналізації управлінської діяльності.
46. Моделювання в системі методів управління.
47. Шляхи підвищення якості управління.
48. Інноваційні технології в управлінні закладом освіти.
49. Методи управління сучасними закладами освіти.
50. Модернізація структури управління закладом освіти.
51. Демократизація управління закладом освіти.
52. Тенденції розвитку управління закладом освіти.
53. Культурно-освітній простір розвитку закладу освіти.
54. Методологічні засади проектування розвитку закладу освіти.
55. Сучасні стратегії розвитку школи.
56. Методологічні засади внутрішньошкільного менеджменту.
57. Технологія програмно-цільового управління в закладах освіти.
58. Проектування систем управлінської діяльності.
59. Управління розвитком закладу освіти.
60. Програмно-цільовий підхід до управління закладом освіти (окремими підсистемами).
61. Формування стратегій розвитку закладу освіти.
62. Аналіз як основа розроблення стратегій розвитку закладу освіти.
63. Стратегічне планування як основа розвитку закладу освіти.
64. Моніторинг стратегічного розвитку закладу освіти.
65. Система оцінювання й контролювання виконання стратегічного плану.
66. Управління інноваційними процесами в закладі освіти.
67. Формування готовності педагогів до інноваційної діяльності.
68. Формування інноваційної компетентності (культури) педагогів.
69. Управлінські інновації в контексті модернізації освіти.

70. Моніторинг інноваційних процесів у закладі освіти.
71. Упровадження інновацій у роботу закладу освіти.
72. Система мотивації персоналу до впровадження інновацій.
73. Контроль за інноваційною діяльністю в закладі освіти.
74. Умови ефективності впровадження інновацій.
75. Програмно-цільовий підхід до управління інноваційними процесами.
76. Технології ухвалення управлінських рішень.
77. Управління статутною діяльністю в закладі освіти.
78. Організаційно-педагогічна діяльність керівника закладу освіти.
79. Моделювання як засіб удосконалення процесу підготовки та ухвалення рішень.
80. Організація взаємодії з органами громадського самоврядування в закладі освіти.
81. Професіограма керівника як менеджера освіти.
82. Прогностичні аспекти прийняття управлінських рішень в освіті.
83. Когнітивні механізми прийняття рішень керівником закладу освіти.
84. Педагогічна майстерність керівника школи.
85. Менталітет сучасного керівника закладу освіти: складові та шляхи становлення.
86. Формування системного управлінського мислення керівників шкіл.
87. Організаційно-педагогічна діяльність керівника закладу освіти в умовах упровадження особистісно зорієнтованого навчання.
88. Діагностико-технологічний підхід в управлінні освітнім процесом.
89. Управління впровадженням інноваційних технологій в освітній процес закладу освіти.
90. Управління навчальним процесом в умовах упровадження семестрово-залікової системи навчання.
91. Управління розвитком педагогічної майстерності вчителя.
92. Управління діяльністю педагогічного колективу з формування системи якості знань.

93. Управління якістю навчання здобувачів освіти засобами тестових програм в умовах трансферної системи організації навчального процесу.
94. Організація дистанційного навчання в системі післядипломної освіти.
95. Управління діяльністю педагогічного колективу закладу дошкільної освіти щодо підготовки дитини до школи.
96. Моніторинг якості освіти як управлінська проблема.
97. Організація роботи школи з розвитку педагогічної творчості педагогів та учнів.
98. Контроль за якістю освітнього процесу.
99. Вплив методичної роботи на підвищення результативності освітнього процесу.
100. Управління процесом саморозвитку педагога.
101. Вплив методичної роботи на розвиток професійної компетентності педагога.
102. Управління розвитком творчої діяльності педагогічного колективу.
103. Контроль за якістю роботи вчителя.
104. Контроль якості роботи викладача закладу вищої освіти.
105. Методична робота в сучасному закладі освіти.
106. Управління розвитком адаптивної школи.
107. Особистісно зорієнтований підхід в управлінні закладами освіти.
108. Організація навчального процесу в умовах трансферної системи навчання.
109. Організація співпраці педагогів, учнів, батьків.
110. Організація роботи школи в умовах диференційованого навчання.
111. Управління освітнім процесом в адаптивній школі.
112. Гендерні аспекти в управлінні закладом освіти.
113. Управління процесом самоосвіти педагогічних працівників.
114. Упровадження педагогічної підтримки в освітній процес.
115. Управління системою роботи закладу освіти з громадянського

виховання.

116. Моделювання виховної системи освітньої установи.
117. Моніторинг якості виховання.
118. Управління якістю роботи класних керівників (кураторів, наставників, вихователів).
119. Управління розвитком педагогічної майстерності вихователя.
120. Система роботи школи з батьками дітей, схильних до девіантної поведінки.
121. Організація роботи школи з обдарованими дітьми.
122. Управління системою виховної роботи з формування здорового способу життя.
123. Експертиза освітнього середовища.
124. Управління розвитком виховної системи.
125. Управління якістю навчання.
126. Управління якістю виховання.
127. Оцінка ефективності виховної системи закладу освіти.
128. Упровадження системи національно-патріотичного виховання в практику роботи закладу освіти.
129. Система роботи школи з учнями, схильними до правопорушень.
130. Управління системою превентивного виховання в закладі освіти.
131. Управління системою цивільного захисту в закладі освіти.
132. Моніторинг виховної діяльності закладу освіти.
133. Моніторинг якості знань учнів як управлінська проблема.
134. Рефлексивний підхід до управління виховною діяльністю.
135. Діалогічний підхід до управління закладом освіти.
136. Управління розвитком освітнього середовища закладу освіти.
137. Удосконалення педагогічної майстерності викладача закладу вищої освіти як управлінська проблема.
138. Критерії оцінки прийняття управлінських рішень з питань фінансово-економічної діяльності.

139. Технології визначення кошторису діяльності закладу освіти.
140. Маркетинг в освітній діяльності.
141. Удосконалення управління фінансово-економічною діяльністю в закладах освіти.
142. Система розвитку творчої ініціативи і трудової активності працівників закладів освіти.
143. Система мотивації персоналу.
144. Удосконалення структури персоналу в закладі освіти.
145. Організація самоосвітньої діяльності педагогічного колективу.
146. Ідентифікація та документування робіт.
147. Управління змістом робіт у закладі освіти.
148. Інформаційно-комунікаційні технології в управлінні закладами освіти.
149. Психологічні аспекти управління трудовим колективом.
150. Розбудова внутрішньої системи забезпечення якості освіти як управлінська проблема.
151. Розвиток готовності педагогів до самовдосконалення як управлінська проблема.
152. Розвиток інформаційної культури працівників як управлінська проблема.
153. Розвиток персоналу організації як управлінська проблема.
154. Розвиток професійної культури керівника.
155. Розвиток системи мотивації персоналу як управлінська проблема.
156. Розробляння АРМ спеціаліста як управлінська проблема.
157. Удосконалення інформаційних технологій управління.
158. Удосконалення інформаційного забезпечення управління.
159. Удосконалення методів і форм реалізації кадрової політики організації.
160. Удосконалення організаційної культури як управлінська проблема.
161. Удосконалення системи управління якістю.

162. Удосконалення структури персоналу як управлінська проблема.
163. Управління інформаційними зв'язками в закладі освіти.
164. Управління зв'язками з громадськістю.
165. Управління розвитком інформаційної культури учасників освітнього процесу.
166. Управління розвитком інформаційної компетентності педагогів та учнів.
167. Психологічні аспекти управління трудовим колективом.
168. Управління конфліктами в педагогічному колективі.
169. Вплив стилю керівництва на соціально-педагогічний клімат.
170. Стиль взаємодії керівника і підлеглих у закладах освіти.
171. Вивчення й урахування особистісного фактору в роботі керівника закладу освіти.
172. Соціально-психологічні вимоги до стилю керівництва педагогічним колективом.
173. Психологічні проблеми керівництва педагогічним колективом.
174. Теорії лідерства та стилі управління закладом освіти.
175. Авторитет керівника закладу освіти та його вплив на педагогічний колектив.
176. Саморозвиток особистості керівника закладу освіти та його механізми.
177. Стреси та керування емоційними станами в роботі керівника закладу освіти.
178. Конфлікт взаємовідносин керівників, педагогів і учнів школи.
179. Типові конфлікти в системі «адміністрація – учитель» і шляхи їх розв'язання.
180. Формування психологічного клімату в шкільному колективі.
181. Психологічний аналіз ефективності основних стилів керівництва.
182. Соціально-психологічний портрет лідера вчительського колективу.
183. Мотивація педагогічної творчості.

184. Управління соціальною та екологічною безпекою діяльності.
185. Система забезпечення фахової діяльності персоналу закладу освіти.
186. Система управління охороною праці.
187. Управління системою захисту персоналу та об'єкту господарювання від вірогідного пошкодження.
188. Організація навчання здобувачів освіти на основі телекомунікаційних технологій.
189. Система роботи закладу освіти з обдарованими дітьми.
190. Технологія діагностики якості освітньої діяльності.
191. Сучасні технології планування роботи закладу освіти.
192. Особливості організації науково-методичної роботи в закладах для обдарованих дітей.
193. Особливості організації виховної роботи в санаторних школах-інтернатах.
194. Організація науково-дослідницької роботи в закладі загальної середньої освіти.
195. Управління розвитком творчої діяльності педагогічного колективу.
196. Управління розвитком професійної творчості педагогів закладу загальної середньої (дошкільної, позашкільної) освіти.
197. Управління розвитком професіоналізму педагогів.
198. Управління системою фізичного виховання в закладі освіти.
199. Організація естетичного виховання в закладі освіти.
200. Управління розвитком комунікативної компетентності педагога.
201. Управління розвитком інформаційної культури вчителя.
202. Акмеологічний підхід до управління закладом освіти.
203. Управління розвитком дослідницької компетентності педагога.
204. Оцінювання маркетингової діяльності керівника закладу освіти.
205. Розвиток управлінської культури керівника закладу освіти.
206. Мотивація управлінської діяльності менеджерів освіти.
207. Інформаційне забезпечення інноваційної діяльності педагога.

ДОДАТКИ

Додаток А

**Зразок оформлення титульного аркушу випускної кваліфікаційної
роботи магістра****ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ Г. С. СКОВОРОДИ****Інститут підвищення кваліфікації педагогічних працівників
і менеджменту освіти
Кафедра наукових основ управління**Управління навчальним закладом

Назва освітньої програми

073 Менеджмент

Шифр і назва спеціальності

**КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
на здобуття освітнього ступеня магістра****УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ
ПЕДАГОГІЧНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ ВЧИТЕЛЯ**

здобувачки другого (магістерського) рівня вищої освіти

Виноградової Тетяни МихайлівниНауковий керівник: О. Є. Гречаник,
кандидат педагогічних наук, доцент.Рецензент: Т. М. Хлебнікова,
кандидат педагогічних наук, доцент.Рецензент: Т. С. Єрмакова,
доктор педагогічних наук, доцент.

Харків – 2021

ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ
Г. С. СКОВОРОДИ

Інститут підвищення кваліфікації педагогічних працівників і менеджменту
освіти

Кафедра наукових основ управління

Освітній рівень: другий (магістерський)

Освітня програма: «Управління навчальним закладом»

Спеціальність: 073 «Менеджмент»

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри

наукових основ управління

_____ О. Є. Гречаник

«19» листопада 2020 року

ЗАВДАННЯ НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ
здобувачці другого (магістерського) рівня вищої освіти
Кошман Анастасії Станіславівні
(*прізвище, ім'я, по батькові*)

Тема роботи: «Управління розвитком адаптивної школи»

Науковий керівник: Хлебнікова Таліна Миколаївна, кандидат педагогічних наук, доцент

Строк подання здобувачем роботи: 10 січня 2022 року

Дата видачі завдання: 16 листопада 2020 року

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання	Примітка
1	Уточнення теми кваліфікаційної роботи, складання плану дослідження	До 10.11.2020	Вик.
2	Коригування вступу й теоретичного розділу кваліфікаційної роботи	До 30.04.2021	
3	Аналіз стану управління розвитком адаптивної школи	До 25.09.2021	
4	Визначення рівня діяльності вчителів щодо створення умов для реалізації освітнього процесу, діяльності учнів закладу освіти, задоволеності педагогів, учнів, батьків життєдіяльністю в ЗЗСО	До 15.09.2021	
5	Визначення рівня якості освітнього процесу та якості управління розвитком адаптивної школи	До 19.09.2021	
6	Підбиття підсумків аналізу стану досліджуваної проблеми	До 01.10.2021	
7	Розробляння комплексно-цільової програми з удосконалення управління розвитком адаптивної школи	До 25.10.2021	
8	Коригування комплексно-цільової програми	До 10.11.2021	
9	Експертна оцінка комплексно-цільової програми	До 20.11.2021	
10	Розробляння методичних рекомендацій з упровадження комплексно-цільової програми в практику роботи закладу освіти	До 15.12.2021	
11	Здійснення фінансово-економічного обґрунтування реалізації комплексно-цільової програми	До 25.12.2021	
12	Складання висновків до другого розділу кваліфікаційної роботи	До 30.12.2021	
13	Упорядкування загальних висновків кваліфікаційної роботи	До 05.01.2022	
14	Упорядкування списку використаних джерел і додатків	До 08.01.2022	
15	Підготовка тексту виступу на захисті випускної кваліфікаційної роботи	До 10.01.2022	
16	Упорядкування й підготовка роздавального матеріалу для процедури захисту кваліфікаційної роботи	До 15.01.2022	

Здобувач А. С. Кошман
(Підпис) (Прізвище, ініціали)

Науковий керівник Т. М. Хлебнікова
(Підпис) (Прізвище, ініціали)

Зразок оформлення змісту випускної кваліфікаційної роботи**ЗМІСТ**

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ ТА СКОРОЧЕНЬ	3
ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ПИТАННЯ УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ПЕДАГОГІЧНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ ВЧИТЕЛІВ	9
1.1. Сутність поняття «педагогічна майстерність»	9
1.2. Форми та методи вдосконалення педагогічної майстерності вчителів	15
1.3. Організація роботи педагогічного колективу з удосконалення педагогічної майстерності вчителів.....	20
1.4. Особливості управління розвитком педагогічної майстерності вчителя	26
Висновки до розділу 1	32
РОЗДІЛ 2. ПРАКТИКА ВДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ПЕДАГОГІЧНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ ВЧИТЕЛІВ	33
2.1. Загальні питання методики дослідження	33
2.2. Аналіз стану проблеми в Харківській гімназії № 144 Харківської міської ради Харківської області	38
2.3. Розроблення структури та змісту комплексно-цільової програми «Удосконалення управління розвитком педагогічної майстерності вчителів».....	46
2.4. Експертна оцінка комплексно-цільової програми	52
Висновки до розділу 2	57
ВИСНОВКИ	58
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	60
ДОДАТКИ	65

Зразок оформлення змісту наукового дослідження
ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ ТА СКОРОЧЕНЬ	3
ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ РЕАЛІЗАЦІЇ МОТИВАЦІЙНОГО ПІДХОДУ В УПРАВЛІННІ ПЕРСОНАЛОМ ЗАКЛАДУ ОСВІТИ	9
1.1. Персонал закладу освіти як об’єкт управління	9
1.2. Шляхи і засоби розвитку мотивації персоналу	15
1.3. Особливості реалізації мотиваційного підходу в управлінні персоналом	21
Висновки до розділу 1	27
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ СТАНУ РЕАЛІЗАЦІЇ МОТИВАЦІЙНОГО ПІДХОДУ В УПРАВЛІННІ ПЕРСОНАЛОМ	28
2.1. Загальні питання методики дослідження.....	28
2.2. Аналіз стану проблеми дослідження в закладі освіти	33
Висновки до розділу 2	40
РОЗДІЛ 3. РОЗРОБЛЕННЯ КОМПЛЕКСНО-ЦІЛЬОВОЇ ПРОГРАМИ «УДОСКОНАЛЕННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ МОТИВАЦІЙНОГО ПІДХОДУ В УПРАВЛІННІ ПЕРСОНАЛОМ»	42
3.1. Структура та зміст комплексно-цільової програми «Удосконалення реалізації мотиваційного підходу в управлінні персоналом»	42
3.2. Експертна оцінка прогнозованої якості комплексно-цільової програми та умов її впровадження	51
Висновки до розділу 3	56
ВИСНОВКИ	57
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	60
ДОДАТКИ	66

Методи дослідження

Спостереження – систематичне цілеспрямоване сприйняття об'єкта в цілому або окремих його сторін, за якого дослідник не втручається в поведінку об'єкта, а лише фіксує його властивості.

Порівняння – встановлення подібності або різниці об'єктів безпосередньо або опосередковано (через проміжний об'єкт).

Вимірювання – вивчення об'єкта шляхом якісного та кількісного визначення досліджуваних властивостей, характеристик, залежностей тощо.

Передбачає: числову оцінку вимірюваної величини і емпіричну перевірку надійності і об'єктивності вимірювання.

Експеримент – вивчення об'єкта шляхом активного цілеспрямованого впливу на нього штучних умов, які дозволяють виявити досліджувані властивості, характеристики, залежності та інші його особливості.

Експеримент класифікують: за метою дослідження, за характером

досліджуваного об'єкта, за стадійністю та масштабністю, за очікуваними (кінцевими) результатами.

Абстрагування – уявне виокремлення несуттєвих властивостей, зв'язків та відношень реальних об'єктів і одночасне виділення одного чи декількох аспектів.

Абстрагування охоплює два етапи: підготовку (відокремлення суттєвого від несуттєвого, виділення найбільш важливих сторін об'єкта); здійснення (заміщення досліджуваного об'єкта його моделлю з меншою кількістю властивостей).

Аналіз і синтез – комплексний метод дослідження, який базується на послідовному застосуванні сукупності прийомів і закономірностей поділу об'єкта на елементи або властивості (аналіз) і поєднання окремих його частин в єдине ціле (синтез).

Аналіз і синтез є взаємопов'язаними та взаємообумовленими й забезпечують високу ефективність дослідження тільки у разі їх комплексного використання.

Індукція і дедукція – комплекс взаємопов'язаних методів дослідження, які характеризуються протилежною спрямованістю процесу пізнання: від окремого до загального, від менш загальних положень до більш загальних (індукція) і від загального до окремого, від загальних властивостей множини елементів до окремих елементів (дедукція). У процесі дослідження індукція і дедукція доповнюють одна одну.

Моделювання – метод дослідження, який базується на вивченні об'єкта за допомогою пристроїв, що моделюють його поведінку, з наступним перенесенням знань, отриманих на моделі, на оригінал. Моделювання охоплює різні методи дослідження (спостереження, вимірювання, експеримент, аналіз і синтез, абстрагування тощо).

Історичний і логічний – використовуються комплексно для дослідження історії складних об'єктів і явищ з метою отримання уявлення про емпіричний розвиток об'єкта або явища (історичний метод) або для виділення сутності історичного процесу їх розвитку (логічний метод). Історичний метод відтворює історію у всій її багатогранності, з урахуванням історичних фактів, випадкових явищ тощо. Логічний метод, навпаки, виділяє з усього історичного розмаїття основне, суттєве.

Аналогія – метод наукового умовиводу, за допомогою якого досягається пізнання одних предметів та явищ на основі їх подібності з іншими.

Конкретизація – метод дослідження предметів у всій їх різнобічності, в якісній різноманітності реального існування на відміну від абстрактного, відстороненого вивчення.

Системний аналіз – вивчення об'єкта дослідження як сукупності елементів, які утворюють систему. В наукових дослідженнях він передбачає оцінку поведінки об'єкта як системи з усіма факторами, які впливають на його функціонування.

Анкетування – це метод, який базується на опитуванні людей і призначається для проведення масштабного збору даних.

Анкета не повинна містити занадто багато запитань, оскільки це приведе до поверхневих відповідей.

Складовою частиною підготовки анкет слугує попереднє дослідження, під час якого перевіряється зміст питань, їх зрозумілість і однозначність. Таке дослідження дає можливість визначити, наскільки правильно сформульоване кожне питання і наскільки воно забезпечує правильну відповідь.

Анкета містить у собі запитання, що стосуються досліджуваної проблеми, а також це можуть бути відомості про себе.

Таблиця Д.1

Принципи складання анкети

Принцип	Характеристика
Анкета виступає як органічна частина інструментарію дослідника	Дослідження починається зовсім не зі складання анкети. Цьому повинні передувати розробка програми дослідження, визначення цілей, завдань, робочих гіпотез, па підставі чого складається план анкети, де вказуються основні теми опитування. Потім проводиться процедура операціоналізації (пошук емпіричних визначень) понять і відбір індикаторів (вимірюваних характеристик об'єкта), кожному з яких буде відповідати одне або декілька питань анкети. Тільки після цього починається безпосередньо робота зі складання опитувального листа
Одні й ті ж запитання, розміщені в різній послідовності, дають різну інформацію	Під час розміщення спочатку запитань, що пов'язані із загальною оцінкою ситуації, а потім часткових аспектів може виникнути своєрідний гало-ефект, а саме: загальні оцінки зумовлять часткові, знижуючи або підвищуючи їх, незалежно від реального стану аспекту. У цьому випадку необхідно часткові питання ставити спочатку, а узагальнюючі – у кінці відповідного «блока»
Смислові блоки опитувального листа повинні бути приблизно одного обсягу	В іншому разі домінування будь-якого одного з них може вплинути на якість відповідей як по цьому, так і по інших блоках
«Правило лійки»	Складаючи анкету, потрібно перші питання робити простими, далі розміщувати більше складні (які присвячені подіям), потім – найскладніші (мотиваційні), далі – фактологічні

Метод анкетування відображає переважно кінцевий результат, тобто результат на даний момент, а не на динаміку процесу.

Цінність анкетування залежить від звичайних умов, від майстерності експериментатора: його доброзичливості, емоційності, інтуїції, чутливості,

виконання основних принципів створення анкет.

Науковцю, який планує використати у своєму дослідженні метод анкетування, рекомендується пам'ятати про основні правила реалізації процедури анкетування:

- правильне формулювання питання: запитання повинно «торкатися» проблеми;
- створення нормального сприятливого самопочуття досліджуваного;
- запобігання ситуації упередженості до досліджуваного й дослідника;
- максимальна довіра досліджуваному та досліднику;
- створення певного інтересу в досліджуваного й запобігання елементам навіювання.

Орієнтовну структуру моделі анкети наведено в табл. Д.2.

Таблиця Д.2

Орієнтовна модель анкети

Вступ	Вказують, хто (організація), для чого проводить анкетування, як буде використано дані, гарантування анонімності, дають інструкцію із заповнення анкети та способів її повернення, досліднику висловлюють подяку за співробітництво
Основна частина анкети	Зазначають основний зміст запитань
Вступні питання	Присвячені подіям, фактологічні, призначені зацікавити респондента, полегшити йому включитись у роботу
Основні питання	Найбільше гострі, окремі питання, пов'язані з життєво важливими для респондента сферами; складні за формою запитання, відкриті питання
Підсумкові питання	Відносно легкі, з урахуванням стомлення респондента
Відомості про респондента	Запитання про соціальний статус респондента (фах, посада, освіта, стаж роботи, вік тощо)
Подяка за участь в анкетуванні	Висловлюють подяку

Методи математичної статистики

Характеристиками варіаційного ряду виступають середня арифметична і медіана. Вони показують наскільки єдиними, подібними, однорідними є отримані дані (в нашому прикладі — відповіді здобувач освіти на питання анкети).

Середня арифметична (середнє значення або вибіркоче середнє дорівнює сумі всіх значень варіанти, поділеної на кількість членів варіаційного ряду (n)). Вона визначається за формулою:

$$\bar{X} = \frac{x_1 + x_2 + \dots + x_n}{n} = \frac{1}{n} \sum_{i=1}^n x_i.$$

Якщо серед членів деякі варіанти повторюються (як в нашому прикладі), то середню цього ряду називають середньоарифметичною зваженою і визначають за формулою:

$$\bar{X}_z = \frac{K_1 X_1 + K_2 X_2 + \dots + K_n X_n}{K_1 + K_2 + \dots + K_n}, \quad (2.2)$$

де X_n — варіанта, ознака;

K_n — вага (частота) варіанти.

Використовуючи дані таблиці частот відповідей здобувач освіти, визначимо величину середньоарифметичної зваженої

На величину $\bar{x}$ значно впливають крайні величини ряду. Тому для усунення такого впливу застосовується й інший спосіб визначення середньої величини — знаходження медіани (*Med*).

Медіана — це така величина варіаційного ряду, яка займає його середину. Щоб визначити медіану, потрібно знайти, від якої варіанти буде однакова кількість як великих, так і менших вимірів. Місце розташування нього значення варіанти визначається за формулою:

$$Med = \frac{n+1}{2},$$

де n — число членів ряду.

Якщо у варіаційному ряду число варіант є парним, то місце медіани розташоване між сусідніми вимірами і їх середнє значення потрібно взяти за величину медіани. У порівнянні із середньоарифметичною зваженою, зміна якої частини ряду не так різко позначається на медіані, і тому медіана вважається найбільш представницькою мірою ряду.

Середня арифметична і медіана, виступаючи основними характеристиками варіаційного ряду, усе-таки не можуть відобразити всі його особливості.

У психолого-педагогічних дослідженнях завжди виникає необхідність у більш глибокому аналізі одержаних даних. Тому математична статистика пропонує й інші характеристики варіаційного ряду, які показують як групуються окремі варіанти навколо середньої, яка їх тіснота і ступінь відхилення від неї. Ці показники надають можливість також порівняти між собою результати, що отримані на різних об'єктах дослідження (різних вибірках).

Такими характеристиками є дисперсія, середнє квадратичне відхилення *i* коефіцієнт варіації.

Приклади використання методів математичної статистики

Перевірка даних на вірогідність та істотність відмінностей проведена за допомогою критерія Макнамари

Таблиця К.1

Рівні саморозвитку слухачів ІПО (у %)

Рівні саморозвитку	Е-1 (23сл.)			Е-2 (156сл.)			Е-3 (31сл.)		
	конст. етап.	контр. етап	приріст	конст. етап	онтр. етап	приріст	конст. етап	контр. етап	приріст
Активний саморозвиток	443,5	887	+43,5	331,4	557	++25,6	448,4	883,9	++35,5
Відсутня стійка система саморозвитку	339,1	113	-26,1	446,9	330,2	-16,7	338,7	116,1	-22,6
Саморозвиток, що зупинився	117,4	0	-17,4	221,7	112,8	-8,9	112,9	0	-12,9

Аналіз наведених даних свідчить, що в ході експерименту підвищився рівень саморозвитку слухачів. Значний приріст здатності слухачів до саморозвитку отримали в Е-1 та Е-3 групах за рахунок зменшення (до 0%) кількості слухачів Е-1, Е-3 груп з рівнем «саморозвитку, що зупинився» і зменшення показника рівня «відсутня стійка система саморозвитку» (на 34,8% в групі Е-1, на 35,6% - в Е-2, на 32,2 – в Е-3).

Менший приріст у групі Е-2 (порівняно з Е-1 і Е-3) пояснюється тим, що залишилося 12,8% респондентів з рівнем «саморозвитку, що зупинився». Це можна пояснити складом групи і тим, що на початок експерименту в цій групі показник даного рівня був найвищим. Перевірка даних на вірогідність та істотність відмінностей проведена за допомогою критерія Макнамари.

Нами було перевірено вплив організації особистісно орієнтованого навчання у системі післядипломної освіти на здібність слухачів Е-3 групи до саморозвитку. Результати двократного опитування (до та після формувального експерименту) становлять вимірювання за шкалою порядку, вибірки залежні, тому доцільне використання критерія Макнамари. Для здійснення перевірки заповнюємо таблицю 2x2 (результати надані у кількості слухачів), де класифікація x_i характеризує перше вимірювання (до формувального експерименту), класифікація y_i – друге вимірювання (після формувального експерименту).

Таблиця 2x2

		Друге вимірювання	
		$y_i = 0$	$y_i = 1$
Перше вимірювання	$x_i = 0$	$a = 27$	$b = 0$
	$x_i = 1$	$c = 4$	$d = 0$

Позначимо умовно через «0» рівень активного саморозвитку та рівень, що характеризується відсутністю системи саморозвитку, через «1» – рівень саморозвитку, що зупинився. В умовах нашого дослідження значення a дорівнює числу слухачів, що обидва рази отримали «0», значення b – числу слухачів, що перший раз отримали «0», другий – «1», значення c – числу слухачів, що перший раз отримали «1», другий – «0», значення d – числу слухачів, що обидва рази отримали «1».

Формулюємо статистичні гіпотези.

Гіпотеза H_0 : організація особистісно орієнтованого навчання у системі післядипломної освіти істотно не впливає на саморозвиток слухачів.

Альтернативна гіпотеза H_1 : організація особистісно орієнтованого навчання в системі післядипломної освіти здійснює істотний вплив на рівень саморозвитку слухачів.

Підраховуємо $n = b+c = 4$, оскільки $4 < 20$, знаходимо $T_2 = \min(b, c) = 0$. Вибираємо $\alpha = 0,05$. За таблицею при $\alpha = 0,05$ та $T_2 = 0$ значення $P \ll 0,001$. Виконується нерівність $P < \alpha \setminus 2 (0,001 < 0,025)$, тому гіпотеза H_0 відхиляється на рівні значущості $\alpha = 0,05$. Висновок: організація особистісно орієнтованого навчання в системі післядипломної освіти сприяє саморозвитку слухачів.

Позначимо умовно через «0» рівень активного саморозвитку, через «1» рівень, що характеризує відсутність системи саморозвитку, та рівень саморозвитку, що зупинився. У цьому випадку таблиця 2x2 буде мати наступний вигляд.

Таблиця К.3

Таблиця 2x2

		Друге вимірювання	
		$y_i = 0$	$y_i = 1$
Перше вимірювання	$x_i = 0$	$a = 15$	$b = 0$
	$x_i = 1$	$c = 11$	$d = 5$

Формулюємо статистичні гіпотези.

Гіпотеза H_0 : організація особистісно орієнтованого навчання в системі післядипломної освіти істотно не впливає на саморозвиток слухачів.

Альтернативна гіпотеза H_1 : організація особистісно орієнтованого навчання в системі післядипломної освіти здійснює істотний вплив на рівень саморозвитку слухачів.

Підраховуємо $n = b+c = 11$, оскільки $11 < 20$, знаходимо $T_2 = \min(b, c) = 0$. Обираємо $\alpha = 0,05$. За таблицею при $\alpha = 0,05$ та $T_2 = 0$ значення $P \ll 0,001$.

Виконується нерівність $P < \alpha \cdot 2$ ($0,001 < 0,025$), тому гіпотеза H_0 відхиляється, гіпотеза H_1 приймається на рівні значущості $\alpha = 0,05$. Висновок: організація особистісно орієнтованого навчання в системі післядипломної освіти сприяє саморозвитку слухачів.

Наведемо приклад обчислень для перевірки наявності істотних змін у розподілі слухачів Е-2 групи за рівнями здатності працювати з інформацією (за допомогою **критерія Знаків**).

Результати двократного опитування (до та після формувального експерименту) становлять вимірювання за шкалою порядку, вибірки залежні, тому можливо використання критерію.

В експерименті брало участь 156 слухачів групи Е-2, тому $N = 156$. На основі даних таблиці додатку С підраховуємо кількість слухачів, які змінили свій рівень (не отримали „0”). У нашому дослідженні $n = 121$. Оскільки немає слухачів, які знизили рівень здатності працювати з інформацією $T = 121$.

Формулюємо статистичні гіпотези.

Гіпотеза H_0 : організація особистісно орієнтованого навчання у системі післядипломної освіти знижує рівень здатності слухача працювати з інформацією.

Альтернативна гіпотеза H_1 : організація особистісно орієнтованого навчання у системі післядипломної освіти підвищує рівень здатності слухача працювати з інформацією.

$N > 100$, тому величину t_α обчислюємо за формулою $t_\alpha = 0,5 (n + w_\alpha \sqrt{n})$. Обираємо $\alpha = 0,05$. w_α при цьому рівень значущості дорівнює $-1,64$. $t_\alpha = 0,5 * (121 - 1,64 \sqrt{121}) = 51,5$. Оскільки $T > n - t_\alpha$ ($121 > 69,5$), гіпотеза H_0 відхиляється, гіпотеза H_1 приймається на рівні значущості $\alpha = 0,05$.

Висновок: організація особистісно орієнтованого навчання у системі післядипломної освіти підвищує рівень умінь слухачів працювати з інформацією.

Розрахунки необхідно проводити, використовуючи методи комп'ютерного оброблення інформації.

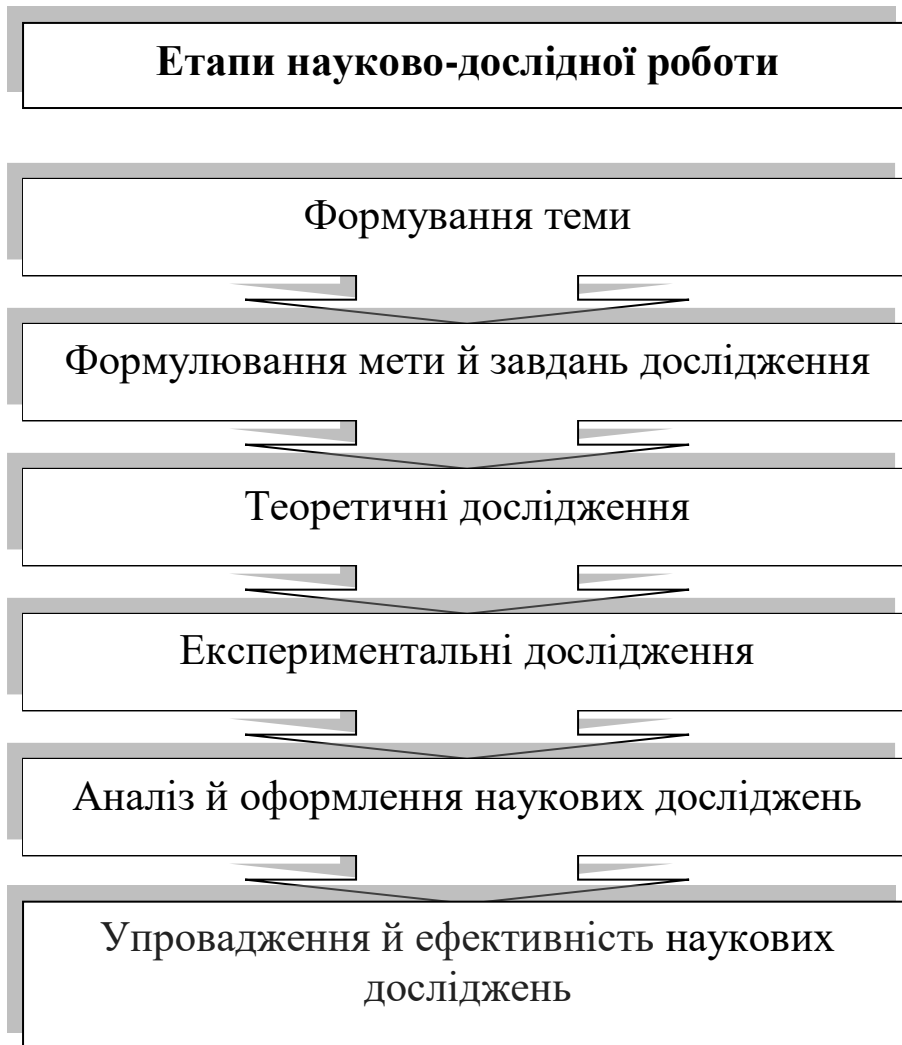

Рис. Л.1. Етапи науково-дослідної роботи

Приклади оформлення бібліографічних описів для списку посилань
(згідно з ДСТУ 8302:2015 «Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання»)

Характеристика джерела	Приклад оформлення
ДОКУМЕНТ	
Один автор	<p>Чепінога В. Г. Основи економічної теорії : навч. посіб. Київ : Ліра-К, 2017. 240 с.</p> <p>Коннов О. Ф. Історична динаміка художнього стилю : монографія. Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2015. 187 с.</p>
Два автора	Заброцький М. М., Шапошникова Ю. Г. Педагогічна психологія. Лекції : навч. посіб. Херсон, 2017. 144 с.
Три автори	Кривов'язюк І. В., Смерічевський С. Ф., Кулик Ю. М. Ризик-менеджмент логістичної системи машинобудівних підприємств : монографія. Київ : Кондор, 2018. 200 с.
Чотири і більше авторів	<p>Світ рослин у творчості І. П. Котляревського : науково-популярні нариси / М. В. Гриньова та ін. Полтава, 2017. 112 с. <i>або</i></p> <p>Світ рослин у творчості І. П. Котляревського : науково-популярні нариси. Полтава, 2017. 112 с. <i>або</i></p> <p>Гриньова М. В., Оніпко В. В., Купріян К. В., Ходунай В. В. Світ рослин у творчості І. П. Котляревського : науково-популярні нариси. Полтава, 2017. 112 с.</p>
Багатотомне видання	<p>Енциклопедія історії України : в 10 т. / редкол. : В. А. Смолій та ін. Київ, 2003–2013. Т. 1–10.</p> <p>Правова система України: історія, стан та перспективи : у 5 т. / Акад. прав. наук України. Харків : Право, 2009. Т. 2 : Конституційні засади правової системи України і проблеми її вдосконалення / заг. ред. Ю. П. Битяка. 576 с.</p>
Окремий том багатотомного видання	Ушинський К. Д. Людина як предмет виховання. Спроба педагогічної антропології : вибр. твори. Т. 1. Київ : Радянська школа, 1983. 480 с.
Колективний автор	Менеджмент у ХХІ сторіччі: методологія і практика : колективна монографія / Полтавський національний технічний ун-т ім. Ю. Кондратюка. Полтава : Сімон, 2015.

	347 с.
Редактор, упорядник	<p>Міжнародні економічні відносини : навч. посіб. / за ред. : С. О. Якубовського, Ю. О. Ніколаєва. Одеса : ОНУ, 2015. 306 с.</p> <p>Дахно І. І., Алієва-Барановська В.М. Право інтелектуальної власності : навч. посіб. / за ред. І. І. Дахна. Київ : ЦУЛ, 2015. 560 с.</p> <p>Друк України. 2016 : стат. зб. / уклад. С. В. Буряк. Київ : Книжкова палата України, 2017. 100 с.</p>
Тези доповідей, матеріали конференцій	<p>Бібліотечне краєзнавство у культурному просторі України : зб. матеріалів Всеукр. наук.-практ. конф., м. Київ, 2 листоп. 2017 р. Київ : Національна академія керівних кадрів культури і мистецтв, 2017. 246 с.</p> <p>Синантропізація рослинного покриву України : тези наук. доп. Всеукр. наук. конф., м. Переяслав-Хмельницький, 27-28 квіт. 2006 р. Переяслав-Хмельницький, 2006. 240 с.</p>
Збірник	<p>Україна – сузір'я культур : збірник. Київ : Новий друк, 2018. 244 с.</p> <p>Наука України у світовому інформаційному просторі : збірник. Київ : Академперіодика, 2018. Вип. 15. 104 с.</p>
Переклад з іншої мови	Гарфорд Т. Речі, що змінили світ. Історія економіки в 50 винаходах : пер. з англ. Київ, 2018. 352 с.
Стандарти	<p>ДСТУ 3582:2013. Бібліографічний опис. Скорочення слів і словосполучень українською мовою. Загальні вимоги та правила (ISO 4:1984, NEQ; ISO 832:1994, NEQ). [На заміну ДСТУ3582-97; чинний від 2013-08-22]. Вид. офіц. Київ : Мінекономрозвитку України, 2014. 15 с. (Інформація та документація).</p> <p>ДСТУ EN 61010-2-020:2005. Вимоги безпеки до електричного устаткування для вимірювання, керування та лабораторного застосування. Частина 2-020. Додаткові вимоги до лабораторних центрифуг (EN 61010-2-020:1994, IDT). Київ : Держспоживстандарт України, 2007. IV, 18 с.</p>
Патенти	<p>Спосіб лікування синдрому дефіциту уваги та гіперактивності у дітей : пат. 76509 Україна. № 2004042416 ; заявл. 01.04.2004 ; опубл. 01.08.2006, Бюл. № 8 (кн. 1). 120 с.</p> <p>Двокамерний струминно-зрошувальний сульфідатор : пат. 112332 Україна. № 201606608 ; заявл. 16.06.2016, Бюл. № 23. 4 с.</p>

Архівні документи	<p>Діяльність історичної секції при ВУАН та зв'язаних з нею історичних установ Академії в 1929–1930 рр. // Інститут рукопису Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. Ф. Х (Всеукраїнська Академія Наук). Спр. 1686. 30 арк.</p> <p>Матеріали Ради Народних комісарів Української Народної Республіки. <i>ЦДАВО України</i> (Центр. держ. архів вищ. органів влади та упр. України). Ф. 1061. Оп. 1. Спр. 8–12. Копія; Ф. 1063. Оп. 3. Спр. 1–3.</p>
Дисертації, автореферати дисертацій	<p>Вініченко О. М. Система динамічного контролю соціально-економічного розвитку промислового підприємства : дис. ... д-ра екон. наук : 08.00.04. Дніпро, 2017. 424 с.</p> <p>Устьян О. Ю. Клієнтоорієнтований маркетинг підприємств сфери розваг і відпочинку : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.04. Полтава, 2018. 20 с.</p>
Препринти	<p>Панасюк М. І., Скорбун А. Д., Сплошной Б. М. Про точність визначення активності твердих радіоактивних відходів гамма-методами. Чорнобиль : Ін-т з проблем безпеки АЕС НАН України, 2006. 7, [1] с. (Препринт. НАН України, Ін-т проблем безпеки АЕС; 06-1).</p>
ЧАСТИНА ДОКУМЕНТА	
Частина книги	<p>Алексеев В. М. Правовий статус людини та його реалізація у взаємовідносинах держави та суспільства в державному управлінні в Україні. <i>Теоретичні засади взаємовідносин держави та суспільства в управлінні</i> : монографія. Чернівці, 2012. С. 151–169.</p>
Тези доповідей, матеріали конференцій	<p>Майстренко В. М., Осадчук О. П. Теоретичні основи впровадження системи управління якістю. <i>Проблеми управління та економіки підприємств в сучасних умовах</i> : матеріали XV міжнар. наук.-практ. конф., м. Київ, 23–24 квіт. 2019 р. Київ : НУХТ, 2019. С. 18–21.</p> <p>Анциперова І. І. Історико-правовий аспект акту про бюджет. <i>Дослідження проблем права в Україні очима молодих вчених</i> : тези доп. Всеукр. наук.-практ. конф., м. Запоріжжя, 24 квіт. 2014 р. Запоріжжя, 2014. С. 134–137.</p>
Законодавчі та нормативні документи	<p>Про захист рослин : Закон України від 14 жовт. 1998 р. № 180-XIV. <i>Відомості Верховної Ради України</i>. 1998. № 50/51. С. 914–924.</p> <p>Інструкція про порядок нарахування і сплати єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування : затв. наказом М-ва фінансів України від 20 квіт. 2015 р.</p>

	<p>№ 449. Все про бухгалтерський облік. 2015. № 51. С. 21–42.</p> <p>Про затвердження Вимог до оформлення дисертації : наказ Міністерства освіти і науки від 12 січ. 2017 р. № 40. <i>Офіційний вісник України</i>. 2017. № 20. С. 136–141.</p> <p>Інструкція про порядок нарахування і сплати єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування : затв. наказом М-ва фінансів України від 20 квіт. 2015 р. № 449. <i>Все про бухгалтерський облік</i>. 2015. № 51. С. 21–42.</p>
Статті з періодичних видань	<p>Мурашко І. С. Біономічний підхід до сталого розвитку підприємства. <i>Вісник Запорізького національного університету. Сер. : Економічні науки</i>. 2017. № 4. С. 43–49.</p> <p>Близнюк О. П., Ставерська Т. О., Іванюта О. М. Формування кредитно-грошового механізму забезпечення сталого розвитку підприємств торгівлі України. <i>Бізнес Інформ</i>. 2019. № 7. С. 240–249.</p>
ЕЛЕКТРОННІ РЕСУРСИ	
Книги	<p>Академічна чесність як основа сталого розвитку університету / за заг. ред. Т. В. Фінікова, А. Є. Артюхова. Київ : Таксон, 2016. 234 с. URL: http://www.univer.kharkov.ua/images/redactor/news/2016-09-07/chesnist_osnova_rozvitk_Univers.pdf (дата звернення: 02.01.2021).</p>
Статті з періодичних видань	<p>Костюченко Я. М. Механізми вирішення спорів в угоді про асоціацію між Україною та ЄС. <i>Науковий вісник Ужгородського національного університету. Сер. : Право</i>. 2019. Вип. 56, т. 2. С. 144-147. URL: http://www.visnyk-juris.uzhnu.uz.ua/file/No.56/part_2/31.pdf (дата звернення: 23.08.2019).</p> <p>Мірошниченко О. Ю., Карюк В. І. Етапи формування організаційно-економічного механізму інноваційної діяльності підприємств. <i>Ефективна економіка</i>. 2012. № 2. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=932 (дата звернення: 22.01.2021).</p>
Законодавчі документи	<p>Про стандартизацію : Закон України від 11 лют. 2014 р. № 1315. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1315-18 (дата звернення: 02.09.2021).</p> <p>Про затвердження Порядку використання документів через обмінні бібліотечні фонди : наказ Міністерства культури України від 31 жовт. 2017 р. № 1131. URL: https://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z1583-17 (дата</p>

	звернення: 02.08.2021).
Сторінки веб-сайтів	<p>Органічне землеробство та його розвиток в Україні // Agronews : веб-сайт. URL: https://agronews.ua/node/24264 (дата звернення: 02.09.2021).</p> <p>Красива і дивовижна Полтава. <i>Моя планета</i> : веб-сайт. URL: http://myplanet.com.ua/?p=10440 (дата звернення: 10.09.2021).</p> <p>Чайка А. С. Інклюзивна освіта - шлях до повноцінної соціалізації учнів з особливими освітніми потребами. <i>Всеосвіта</i> : веб-сайт. URL: https://vseosvita.ua/library/inkluzivna-osvita-slah-do-rovnoicinnoi-socializacii-ucniv-z-oor-1906.html (дата звернення: 12.08.2021).</p>

Література

1. Безлюдний О. І., Ковальов Л. Є., Краснобокий Ю. М. Випускна кваліфікаційна робота у педагогічному вузі: посіб. для студ.-магістрантів. Київ : Наук. світ, 2000. 117 с.
2. Ганін В. І., Ганіна Н. В., Гурова К. Д. Методологія соціально-економічного дослідження : навч. посібник. Харків : Центр учбової літератури, 2008. 224 с.
3. Дудченко А. А., Дудченко Я. А., Примак Т. А. Основи научних досліджень : учеб. пособие. Київ : Знання, 2000. 24 с.
4. Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання ДСТУ 8302:2015. Національний стандарт України. Видання офіційне. Київ : ДП УкрНДНЦ, 2016.
5. Количественные методы в дидактике / Подласый И. П. и др. Днепропетровск : ДГУ, 1988. 76 с.
6. Кожухова Т. В., Кайданова Л. Г., Шпалінський В. В. Основи психолого-педагогічних досліджень : наук. посібник для наук. працівників, слухачів факультетів підв. кваліф. Харків : НФаУ, 2002. 240 с.
7. Кузнецов И. Н. Научные работы: методика подготовки и оформления. Минск : Амалфея, 1998. 272 с.
8. Максимейко С. Д. Теорія і практика психолого-педагогічного дослідження. Київ : НДП, 1990. 240 с.
9. Максименко Ю. Б., Никулина А. С. Методический аппарат экспериментально-психологических исследований: методология выполнения дипломных работ. Донецк: ГИПО ПРУ, 1997. 80 с.
10. Методологія та організація наукових досліджень : навч. посіб. / І. С. Добронравова, О. В. Руденко, Л. І. Сидоренко та ін.; за ред. І. С. Добронравової (ч. 1), О. В. Руденко (ч. 2). Київ : ВПЦ Київський університет, 2018. 607 с.
11. Піддубна Л. П., Заїкіна О. О. Основи наукових досліджень : опорний конспект лекцій для здобувачів освіти спеціальності «Менеджмент організацій». Київ, 2002. 121 с.
12. Про затвердження Вимог до оформлення дисертації : наказ Міністерства освіти і науки від 12 січ. 2017 р. № 40. *Офіційний вісник України*. 2017. № 20. С. 136–141.
13. Статистические методы в педагогике и психологии / Дж. Гласс, Дж. Стенли ; [пер с англ. Л. И. Хайрусовой]. Москва, 1976. 296 с.
14. Цехмістрова Г. С. Основи наукових досліджень : навч. посібник. Київ : Слово, 2003. 240 с.

Укладачі: Т. Хлєбнікова, Р. Черновол-Ткаченко, О. Мармаза.

ПІДГОТОВКА ВИПУСКНОЇ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

Методичні рекомендації

**з підготовки випускної кваліфікаційної роботи магістра зі спеціальності
073 «Менеджмент» (освітня програма «Управління навчальним закладом»)**

Відповідальна за випуск: Хлєбнікова Т. М.

Комп'ютерна верстка: Хлєбнікова Т. М.

Коректор: Гречаник О. Є.

Відповідальність за дотримання вимог академічної доброчесності несуть автори

Підписано до друку 11.05.2021. Ум. др. аркушів – 2,32.